

Det Kongelige Kunnskapsdepartement
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Dato: 20. oktober 2011
Deres ref.: 201102591
Vår ref.: 2011/7479

Universitetet i Oslos høringsuttalelse – Fagerbergutvalgets utredning NOU2011:6 Et åpnere forskningssystem

Innledning

Vi viser til brev datert 30.05.11 der Kunnskapsdepartementet ber om høringsinnspill på problemstillinger og løsninger utredningen av 2. mai 2011 levert av Fagerbergutvalget. Fagerbergutvalgets rapport har den lovende tittelen – *Et åpnere forskningssystem*. Rapporten er omfattende. Universitetet i Oslo har valgt kun å kommentere enkelte særlig viktige problemstillinger:

- UiO støtter ikke utvalgets forslag om opprettelse av Forskerfunn.
- Forslaget om en åpen forskningsarena bør vurderes for videre utvikling. Prinsippene bak en åpen forskningsarena bør vurderes som relevante for de nasjonale strategiske satsingsområdene.
- Forslaget om et forskningsbarometer må ses i sammenheng med Indikatorrapporten og KDs eget forskningsbarometer, samt legge til rette for internasjonal sammenligning. Et forskningsbarometer bør benytte seg av allerede eksisterende data som er tilgjengelig, både innenfor nasjonale og internasjonale sammenligninger.
- Styrkingen av doktorgradsrekrutteringene som foreslås bør vurderes innenfor et lengre tidsperspektiv. En opptrapping i det omfang som foreslås fordrer forsvarlig finansiering.
- Rammen for RBO bør økes slik at den understøtter ordningens legitimitet.

Generelle kommentarer til rapporten

UiO har tidligere pekt på at mandatet utvalget ble gitt er for omfattende til å kunne besvares skikkelig innenfor den tidsrammen som er gitt. UiO har videre pekt på at den sterke betoningen av samfunnsøkonomisk lønnsomhet i mandatet kan fortrenge andre viktige bidrag fra forskning som vanskelig lar seg tallfeste som økonomiske verdier. UiO har på denne bakgrunn stor forståelse for at utvalget har sett seg nødt til å foreta avgrensninger i mandatet.

Rektor

Postadr.: Postboks 1072 Blindern, 0316 Oslo
Kontoradr.: Lucy Smiths hus,
Problemveien 7, 9. et., 0313 Oslo

Telefon: 22 85 63 03
Telefaks: 22 85 44 42
postmottak@admin.uio.no
www.uio.no
Org.nr.: 971 035 854

Utvalgets avgrensning av mandatet har imidlertid medført enkelte uheldige konsekvenser. Avgrensningen utvalget har gjort gir et partikulært bilde av det norske forskningssystemet. Viktige sammenhenger blir derfor ikke synliggjort, og mulige tiltak ikke tatt opp til diskusjon. Revurderingen av mandatet har også ført til at problemstillinger har kommet under lupen uten å vurdere disse i sammenheng med tilgrensende aktivitetsområder. Undervisning og formidling, UoH-sektorens to andre kjerneaktiviteter, er direkte relatert til forskningen, men blir viet lite oppmerksomhet i rapporten. UiO vil peke på at man vanskelig kan effektivisere det norske forskningssystemet uten å ta hensyn til hvor tett dette er integrert med forskningsbasert utdanning og formidling ved de høyere utdanningsinstitusjonene. Finansieringsgrunnlaget for vitenskapelige stillinger er sterkt knyttet til studieplassfinansieringen, og innretting på fagprofil nært koblet til utdanningsbehov på fagfeltet.

Fagerbergutvalget analyserer det norske forskningssystemet i et komparativt, nasjonalt perspektiv. Utvalget drøfter ikke hvorvidt nasjonale forskningssystemer inngår i et større, internasjonalt forskningssystem, ei heller hvordan man skal gå frem for å oppnå en høy grad av internasjonalisering av norsk forskning – ett av forskningsmeldingens fire tversgående mål som utvalget ble bedt om spesielt å ta utgangspunkt i. Internasjonalt forskningssamarbeid fremstilles hovedsakelig som en utfordring og et problem for det norske forskningssystemet, i stedet for et redskap til å styrke forskningens resultater og samfunnsmessige nytte.

Forskerfunn

UiO støtter ikke utvalgets forslag om «Forskerfunn». Forslaget innebærer en inngripen i institusjonenes autonomi og ansvar og er teknisk vanskelig å gjennomføre på en ubyråkratisk og treffsikker måte. Utvalgets forslag innebærer en økning av forskningsbevilgningene på 140 mill kroner. En slik økning vil ha vesentlig bedre effekt om den kanaliseres til FRIPRO eller RBO-potten, eller en kombinasjon av disse.

Det er et ledelsesansvar å se til at driftsmidler blir brukt slik at både forskeren, institusjonen og samfunnet får best mulig effekt av innsatsen. Forslaget om Forskerfunn kan dessuten ses i lys av oppfølgingen av Handlingsromutvalget. UHR og Forskningsrådet arbeider nå med en felles standard for beregning av kostnader for eksternt finansierte prosjekter. Eksterne prosjekter vil i større grad bli fullfinansierte og dermed binde opp mindre av institusjonens egne midler. Dette vil gi institusjonene et bedre handlingsrom til selv å tildele driftsmidler til egne aktive forskere.

Åpen konkurransearena

UiO mener en åpen forskningsarena er et tiltak for langsiktig økning av kompetansenivået i norsk forskning som bør vurderes videre. En fri arena slik den er beskrevet bør ikke begrenses til ren grunnforskning, men vil også være aktuell for prosjekter som kombinerer grunnforskning og anvendt forskning (jf. Pasteurs kvadrant).

Prinsippet om åpnere utlysninger bør også benyttes innenfor de tematiske og strategiske satsinger. Avgrensningene innenfor eksisterende tematiske programmer er ofte for stramme. Dette forhindrer flere

forskere fra å søke – og bidrar til økt frustrasjon hos potensielle søkere som blir ekskludert fra å søke selv om de forsker innenfor det aktuelle satsingsområdet.

Forslaget slik det er presentert med brede, tverrfaglige internasjonale fagkomiteer er positivt, men vurdering av en tverrfaglig fagkomité bør være en valgfri ordning som supplerer de eksisterende disiplinsspesifikke komiteene når søkerne mener det er behov for en slik vurdering.

Forslaget kan videre bidra til økt pluralisme i det norske systemet for forskningsfinansiering. Dette behovet aksentueres ytterligere av regjeringens forslag i statsbudsjettet for 2012 om å avvikle gaveforsterkningsordningen.

Finansiering

Selv om UiO støtter opp under forslaget om en åpen forskningsarena, så er finansiering av ordningen betenkelig. Spesifikt ønsker vi å referere til høringsuttalelsen fra Samarbeidsorganet mellom Helse Sørøst og Universitetet i Oslo. Finansiering av forskning i helsesektoren gis en tendensiøs fremstilling i Fagerbergutvalgets rapport, blant annet ved at den ikke erkjenner helseforetakene som virksomheter som er helt avhengig av egne investeringer i FoU for å kunne løse sine øvrige kjerneoppgaver på en god måte. UiO vil særlig peke på den rollen forskning har for kvalitetssikring av pasientbehandling, utdanning av helsepersonell og pasientopplæring. Videre er helseforetakenes egne investeringer i forskning er viktige for at de skal kunne nyttiggjøre samarbeid med universitetene. Det er allment akseptert at kommersielle virksomheter har behov for egen forskningskapasitet (absorptiv kapasitet) for å kunne nyttiggjøre forskning fra andre. Det er ingen grunn til at dette skal være annerledes i så forskningsavhengige virksomheter som helseforetakene.

Forskningsbarometer og indikatorer

Universitetet i Oslo er positiv til et forslag om et nasjonalt forskningsbarometer, men mener arbeidet med et forskningsbarometer bør konsolideres med KDs eget forskningsbarometer og indikatorrapporten. Videre må et nasjonalt forskningsbarometer legge til rette for internasjonal sammenligning. Her bør man vurdere indikatorer som er tilgjengelige og allerede brukes komparativt over landegrensene, eksempelvis data tilgjengelig i U-Map systemet samt eksisterende bibliografiske analyser og institusjonelle rangeringer. Dette utelukker ikke bruken av gode data fra eksisterende nasjonale kilder, som eksempelvis indikatorrapporten og KDs styringsparametre.

Indikatorer alene er ikke nok. For å gi mening kreves det gode analyser på bakgrunn av grundige vurderinger om indikatorenes relevans og reliabilitet. Forsvarlig bruk av data forutsetter at brukerne har et tilfredsstillende kunnskapsnivå om de analyser som presenteres. Eksempelvis vil siteringsfrekvenser variere avhengig av fagområde; forskningsaktivitet på et universitet og en høyskole være forskjellig. Universitetet i Oslo anbefaler å benytte eksisterende data fra CRISTIN som alternativ til forslaget som presenteres i rapporten.

Mye av aktiviteten innenfor UoH-sektoren er vanskelig å kvantifisere. Samfunnsnytte er et eksempel på dette. Hvilken økonomisk verdi kan vi tillegge ordbokprosjektet? Kan dette sammenlignes med petrokjemisk forskning? Noen forskningsaktiviteter er rettet mot et konkret samfunnsbehov, andre ikke. Hvilken verdi skal vi tilskrive den beredskapsfunksjonen særlig universitetene har i form av kunnskap som kommer til anvendelse ved dramatiske og viktige nasjonale eller internasjonale hendelser, og hvor forskningsbasert kunnskap er vesentlig for å dekke allmennhetens og myndighetenes ulike kunnskapsbehov? Videre er det vanskelig å se for seg hvordan et forskningsbarometer skal fange opp universitetenes bidrag til dannelse, både for kandidatene som utdannes og i samfunnet generelt. Disse faktorene kompliserer analyser av ressursforbruket betraktelig. Institusjonenes formålsprofil forutsetter aktivitet, herunder forskning, som neppe kan eller bør måles. Dette er ikke problematisert av Fagerbergutvalget.

UiO vil benytte anledningen til å understreke betydningen av at relevante institusjoner og fagmiljø involveres aktivt i arbeidet med å utvikle gode indikatorer og såkalte barometer, og at slikt arbeid skjer gjennom åpne prosesser. Både KDs eget forskningsbarometer og Fagerbergutvalgets forslag til barometer kan tjene som eksempler i så måte. UiO viser i den forbindelse blant annet til det betydelige arbeidet UiO bidro med på eget initiativ i en kritisk fase av Fagerbergutvalgets utvikling av indikatorer for effektiv ressursutnyttelse blant universiteter og høyskoler. God involvering er således viktig både for at kvaliteten på indikatorene skal bli god og for å sikre at resultatene fremkommer på en måte som gjør institusjonene i stand til å nyttiggjøre dem i eget forbedringsarbeid.

Opptrapping av doktorgradsrekrutteringen

UiO ønsker en langsiktig økning i antall doktorgrader, men oppfordrer til en vurdering av fagfeltenes kapasitet og fremtidig stillingsbalanse. Det er et økende behov for høyt utdannede personer i Norge. Antallet kandidater må økes, men dette må gjøres innenfor en langsiktig strategi. Fagerbergutvalget presenterer behovet for et stort antall doktorgradskandidater som akutt. Aldersavgangen er høy, men det er ikke mulig å kompensere for dette ved å rekruttere nye kandidater i så betydelig volum som utvalget foreslår – økningen må fortsette å skje gradvis. UiO viser til arbeidet som er igangsatt mellom KD og UHR med en arbeidsgruppe "Tilbud og etterspørsel etter stipendiater".

Det er viktig å utvikle en bedre balanse mellom antallet doktorgradsstudenter, midlertidige forskningsstillinger og fast vitenskapelige ansatte. For å bedre balansen og for å utvikle gode forskningsmiljø, er det imperativt at institusjonene har muligheter til å rekruttere og beholde de beste forskerrekruttene. Det beste virkemiddelet som er tilgjengelig for å ivareta dette, er en økning i antallet post.doc.-stillinger.

Dagens finansiering av doktorgradskandidater innebærer paradoksalt nok en reduksjon i økonomisk handlingsrom for institusjoner som tildeles nye kandidater. En økning i rekruttering bør ikke skje på bekostning av utdanningens kvalitet; enkelte fagområder har problemer med få kvalifiserte søkere, mens flere fagfelt har begrenset veiledningskapasiteten for å håndtere en vekst. En opptrapping av antall

stipendiater i sektoren fordrer således at finansieringen av stillingene bedres og at institusjonene får mulighet til å øke sin veiledningskapasitet.

Resultatbaserte omfordelingssystemer

Fagerbergutvalget peker på at RBO-rammen bør økes. Forslaget er i tråd med tidligere forslag fra Universitets- og Høgskolerådet, og har UiOs støtte. Produktivitetsøkningen i UH-sektoren kombinert med at rammen holdes fast har ført til en betydelig devaluering av uttellingen for de fire indikatorene. Dette svekker incentivene i ordningen og gir betydelig frustrasjon i forskningssystemet. Legitimiteten til RO-ordningen er avhengig av et løft.

Med hilsen

Ole Petter Ottersen
rektor

Gunn-Elin Aa. Bjørneboe
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved UiO i tråd med UiOs reglement for elektronisk godkjenning.

Saksbehandler: Arve Aleksandersen
Kontakt: arvea@admin.uio.no, 22856187